

היום נלמד בעזרת ה':

בבא קמא דף יט

(בעמוד הקודם)

גופא בעי רבא יש העדאה לצורות: כאמור בהמה שהלכה והתיזה צורות אבנים שהזיקו כלים - הלכה למשה שמסיני שמשלם חצי נזק. רבא מסתפק האם כשהזיקה הבהמה שלוש פעמים והעידו בו שלוש פעמים - היא תיעשה מועדת לצורות וישלם נזק שלם, או רק חצי נזק.

הספק הוא: האם בגלל שמשלם חצי נזק זה דומה לקרן שאם יעידו בו ישלם נזק שלם, או שבגלל שהבהמה מזיקה כדרכה זו תולדה של רגל שלא שייך בה העדאה ולכן לעולם ישלם חצי נזק.

ת"ש הידוס אינו מועד וכו': תרנגול שרקד ושבר כלים, נחלקו הדעות האם הוא מועד לכך או לא.

קושיא: הידוס סלקא דעתך?: וכי מדוע שהוא לא יהיה מועד להידוס? אלא בהכרח שכוונת הברייתא לתרנגול שהידוס והתיז צורות ששברו כלים. ולכאורה מדובר שהעידו בו שלוש פעמים, והמחלוקת היא האם יש העדאה לצורות ומשלם נזק שלם או שאין העדאה ומשלם חצי נזק.

דחייה: לא, בחד זימנא וכו': מדובר בפעם הראשונה, והמחלוקת היא האם בצורות משלם חצי נזק או נזק שלם, ונחלקו במחלוקת רבנן וסומכוס (האם יש בכלל הלכה למשה מסיני כזאת שמשלם רק חצי נזק או שמשלם נזק שלם כמו 'רגל').

ת"ש בהמה שהטילה גללים לעיסה: בהמה שהטילה צואה לתוך העיסה, זהו היזק של 'צורות'. נחלקו רב יהודה ורבי אלעזר האם משלם נזק שלם או חצי נזק. ולכאורה מדובר בהעדאה ונחלקו האם יש העדאה לצורות או לא וכנ"ל.

דחייה: לא, בחד זימנא וכו': כנ"ל.

קושיא: **והא משונה הוא:** הרי הטלת גללים לתוך עיסה היא דבר משונה כלומר היא 'קרן', ואם כן בתם צריך להיות לכו"ע חצי נזק ובמועד לכו"ע נזק שלם.

תירוץ: **דחיק לה עלמא:** מודבר שהיא עמדה במקום צר שלא היתה יכולה לנטות למקום אחר, ומתחתיה עמדה העיסה, ולכן לא היה זה דבר משונה שהטילה גללים לתוך העיסה.

קושיא: **ולימא רב יהודה וכו':** אם רב יהודה ורבי אלעזר נחלקו במחלוקת רבנן וסמוכוס, מדוע הם הוצרכו לחלוק על מקרה של בהמה שהטילה גללים? היה עליהם לומר שהלכה כרבנן או כסמוכוס.

תירוץ: **גללים איצטריכא ליה:** היה מקום לחשוב שגללים נחשבים כגוף הבהמה עצמה מכיון שהם יוצאים מתוך גופה ואם כן אין זה 'צרות', קמ"ל שזה נחשב להיזק לא על ידי גוף הבהמה אלא על ידי הכח שלה וזהו 'צרות'.

ת"ש דתני רמי בר יחזקאל: בהמה שהזיקה על ידי הקול שלה זהו 'צרות'. נחלקו הדעות האם משלם נזק שלם או חצי נזק. לכאורה מדובר בהעדאה שלוש פעמים והמחלוקת היא האם יש העדאה לצרות או לא.

דחייה: **לא, בחד זימנא וכו':** כנ"ל.

קושיא: **והא משונה הוא:** הרי אין דרכו של תרנגול לצווח בתוך כלי.

תירוץ: **דאית ביה בזרני:** בתוך הכלי היו זרעונים ודרכו של התרנגול להכניס ראשו לתוך הכלי כדי לאכול אותם ואגב כך הוא גם צווח בתוכו.

בעי רב אשי יש שינוי לצרות: לדעת רבנן שצרות משלם חצי נזק, האם בהמה שהזיקה בצרות בצורה משונה ישלם רבע נזק? דהיינו כשהיא **בעטה** והתיזה צרות (ובעיטה היא דבר משונה), האם מכיון שצרות רגילים משלם חצי נזק אם כן כשהתיזה בצורה משונה ישלם חצי ממה שמשלמת באופן רגיל - דהיינו רבע, וכמו שמצאנו לגבי קרן שאם נוגחת כדרכה (דהיינו כשהיא מועדת) משלם נזק שלם ואם נוגחת בצורה משונה (דהיינו שכהיא תמה) משלם חצי נזק. או שלעולם משלם חצי נזק.

תפשוט ליה מדרבא: מדוע רב אשי לא פושט את הספק שלו מכך שרבא הסתפק האם יש העדאה לצרות ומשלם נזק שלם.

והרי אם ב'צרות משונה' משלם רביע, אם כן 'צרות כדרכם' נחשבים למועד, וודאי שלא תיתכן העדאה נוספת לצרות שישלם נזק שלם!?

דחייה: דלמא רבא 'אם תמצו לומר' קאמר: אולי רבא הסתפק לשני הכיוונים: האם יש לצרות דין משונה שישלם רבע שאז כשמשלם חצי נזק בצרות כדרכם זוהי העדאה שלהם, וגם אם תמצו לומר שאין 'משונה' בצרות, יש להסתפק האם יש העדאה, דהיינו האם החצי נזק זה כמו 'תם' ואם יעידו בה ישלם נזק שלם.

בעי רב אשי כח כוחו לסומכוס: כח כוחו = כגון בהמה התיזה אבן ששברה כלי וניתז שבר מהכלי הראשון על כלי שני וגם הוא נשבר - הכלי הראשון שנשבר מהאבן מוגדר 'כוחו', והכלי השני שנשבר מהכוח של החתיכה (שנשברה מהכוח שלו ששבר את הכלי הראשון) מוגדר כ'כוח כוחו'.

רב אשי מסתפק האם סומכוס שחולק על רבנן בדין צרות וסובר שמשלם נזק שלם - הוא בעצם מודה שיש הלכה למשה מסיני בצרות, רק שהוא סובר שהיא לא מדברת על 'כוחו' אלא על 'כח כוחו', ואם כן ב'כוח כוחו' הוא מודה שמשלם רק חצי נזק. או שהוא חולק לגמרי וסובר שאין כלל הלכה למשה מסיני בענין צרות.

למדנו במשנה: היתה מבטת וכו':

איבעיא להו היכי קאמר: האם כונת המשנה: א. היתה מבטת בלי צרות (ומשלם חצי נזק בגלל שזה קרן), ב. או שהתיזה צרות כדרכה ומשלם חצי נזק - וכדעת רבנן בצרות. או: א. היתה מבטת כנ"ל ב. בעטה והתיזה צרות ולכן משלם חצי נזק כי זה צרות משונה שהם בעצם 'קרן', אבל בצרות כדרכה משלם נזק שלם - וכדעת סומכוס בצרות.

ת"ש מסיפא דרסה על הכלי וכו': זהו צרות רגילים. ואם כן לא יתכן שהמשנה כדעת סומכוס שהרי לדעתו בצרות משלם נזק שלם ולא חצי נזק.

וכי תימא ראשון ראשון להתזה: אולי כונת המשנה 'על הכלי הראשון משלם.. ועל האחרון משלם..' - באופן שהיו שלוש כלים, הבהמה דרסה על כלי ראשון וניתז שבר ממנו ששבר כלי שני, וניתז שבר מהכלי השני ששבר כלי שלישי. רק שהמשנה קוראת 'כלי ראשון' לכלי הראשון שנשבר מכוח צרות (דהיינו הכלי השני) המוגדר

'כוחו', ו'כלי שני' הוא הכלי שנשבר משבר של הכלי הקודם (דהיינו הכלי השלישי) המוגדר 'כח כוחו'.

קושיא: **ושאני ליה לסומכוס:** וכי האם סומכוס מחלק בין בין 'כוחו' ל'כוח כוחו'? וכל מה שהוא סובר שצוררות משלם נזק שלם זה רק בכוחו, אבל ב'כוח כוחו' הוא מודה שמשלם חצי נזק.

אי אפשר לומר כן. משום שרב אשי הסתפק מה הדין 'כוח כוחו' לסומכוס? ולפי מה שאמרנו היה רב אשי צריך לפשוט מהמשנה את הספק שלו, ולומר שלסומכוס 'כח כוחו' אינו כמו 'כוחו'. ומכיון שהוא לא פשט כן, בהכרח שאי אפשר לפרש כך את המשנה!

דח"ה: **רב אשי כרבנן מוקי לה:** רב אשי בכלל מעמיד את המשנה כדעת רבנן (ולכן אי אפשר לפשוט את הספק שלו האם סומכוס מודה בכח כוחו מהמשנה. רשב"א).

ובאמת השאלה שנשאלה ב'איבעיא להו' לא היתה כפי שביארה הגמרא בתחילה (האם המשנה כרבנן או כסומכוס), אלא הספק הוא: האם יש שינוי לצוררות ומשלם רבע נזק או לא (תוס', וספר הכריתות), וזה גם הספק שרב אשי הסתפק בו למעלה 'האם יש שינוי לצוררות לרביע נזק' - והיינו שהוא סתפק בפירוש המשנה שלנו.

ובעי לה הכי: וכך הספק: האם מה שאמרה המשנה 'או שהיו צרורות מנתזין מתחת רגליה' - הכוונה ל'צרורות כדרכה' וממילא יש לדייק שדוקא בכדרכה משלם חצי נזק אבל בצרורות משונה משלם רבע נזק, או שכוונת המשנה ל'צרורות מחמת ביעוט' (שבעטה והתיזה צרורות) שהם צרורות משונה ובכל אופן משלם חצי נזק.

*

היתה מהלכת במקום שאי אפשר לה: היתה הבהמה מהלכה בחצר הניזק והחצר מלאה צרורות באופן שהיא לא יכולה ללכת שם בלי להתיז צרורות, אלא שהיא בעטה ברגלה והתיזה והזיקה.

האם מכיון שבכל מקרה היא חייבת להתיז, נחשבת ההתזה ל'צרורות כדרכה' (כלומר כל החצר הזו נחשבת למקום של התזת צרורות, ובמקום כזה אין משמעות להתזה בשינוי) ומשלם חצי נזק. או מכיון שבסופו של דבר היא התיזה

בבעיטה, נחשב הדבר ליצורות משונה', ועל הצד ש'יצורות משונה' משלם רבע נזק - ישלם רק רבע.

*

היתה מהלכת ברשות הרבים וצעה והתיזה: למדנו שצורות ברשות היחיד משלם חצי נזק. רבי ירמיה מסתפק מה הדין צורות ברשות הרבים. האם מכיון ש'יצורות' משלם חצי נזק זה דומה ל'קרן' וממילא חייב, או שמכיון ש'צורות' זה נזק כדרכה אם כן זו תולדה של 'רגל' שפטורה ברשות הרבים.

התיזה ברשות הרבים והזיקה ברשות היחיד מהו: הלכה ברה"ר והתיזה אבן שנכנסה לתוך רה"י ושברה שם כלי. האם פטור כי ההתזה נעשתה ברה"ר, או שחייב כי הנזק נעשה ברשות היחיד?

א"ל עקירה אין כאן הנחה יש כאן?: מכיון שצורות ברה"ר פטור אם כן אין חיוב על ה'עקירה' של האבן, ואם כן וכי יתחייב על ה'הנחה' של האבן שהזיקה ברה"י?

איתיביה היתה מהלכת וכו' חייב:

מאי לאו: לכאורה 'בין ברה"ר' הכוונה שהתיזה את האבן ברה"ר והזיקה ברה"ר - ואם כן קשה הרי אמרנו שצורות ברה"ר פטור!

לא, התיזה ברה"ר והזיקה ברה"י: אלא בהכרח מדובר שהתיזה ברה"ר והזיקה ברה"י, וכתוב שחייב. והרי רבי זירא אמר 'עקירה אין כאן וכו' דהיינו שפטור? אמר לו רבי זירא: אני חוזר בי ובאמת חייב.

איתיביה זרסה על הכלי וכו': הגמרא מעמידה בתחילה שמדובר ב'התיזה ברה"ר והזיקה ברה"ר' ואם כן קשה כנ"ל. אלא בהכרח שמדובר ב'התיזה ברה"ר והזיקה ברה"י' וקשה על רבי זירא כנ"ל. ולכן הוא חזר בו כנ"ל.

איני והאמר רבי יוחנן אין חצי נזק חלוק וכו': אין חילוק בתשלומי חצי נזק בין רשות היחיד לרשות הרבים. והיינו שגם בתשלומי חצי נזק על צורות אין חילוק בין רה"י לרה"ר.

הגמרא מעמידה בתחילה שמדובר ב'התיזה ברה"ר והזיקה ברה"ר' ואם כן קשה כנ"ל. אלא בהכרח שמדובר ב'התיזה ברה"ר והזיקה ברה"י' וקשה על רבי זירא כנ"ל. ולכן הוא חזר בו כנ"ל.

איבעית אימא: רבי יוחנן לא דיבר על 'צרות', אלא על לחצי נזק של קרן. אבל כחצי נזק של צרות באמת פטור ברה"ר. (ואם כן אין משם כלל ראייה לענין התיזה ברה"ר והיזקה ברה"י).

*

יתיב רבי יהודה נשיאה וכו': ישבו רבי יהודה הנשיא ורבי אושעיא באכסדרה שבפתח ביתו של רבי יהודה, והם דברו בלימוד. שאל אחד מהם: כשכשה הבהמה בזנבה והיזקה ברה"ר מה הדין? האם זה היזק כדרכה ופטור או שאין זה היזק כדרכה וחייב.

א"ל אידך: אמר לו חברו: וכי יחזיק אותה הבעלים בזנב כל הזמן? ולכן ודאי שפטור.

(א"ל): **אי הכי קרן נמי:** אם כן מדוע בקרן חייב ברה"ר? וכי הבעלים יחזיק אותה כל הזמן בקרן שלה כדי שלא תנגח?

(א"ל): **הכי השתא:** נגיחה בקרן זה לא דרכה של הבהמה ולכן חייב, אבל כשכוש בזנבה זו דרכה ופטור.

קושיא: **וכי מאחר וכו':** אם זו דרכה, אם כן מה היה הספק של האמורא הנ"ל?

תירוץ: **כשכוש יתירא מיבעי ליה:** הספק היה באופן שהיא כשכשה בזנבה יותר מידי האם זו דרכה או לא.

*

כשכשה באמתה מהו: כשכשה באבר המין שלה והיזקה. האם זה דומה לקרן - כמו שקרן יש לה 'יצר הרע' לנגוח כך גם כאן הכשכוש נובע מ'יצר הרע' ולכן יהיה חייב. או שאין זה דומה לקרן - משום שקרן כוונתה להזיק בנגיחה, ואילו הכשכוש באמתה אינו נעשה בשביל להזיק, רק שאגב הכשכוש היא הזיקה.

*

למדנו במשנה: היה דליל קשור ברגליו או שהיה מהדס ומשבר את הכלים משלם חצי נזק:

לא שנו אלא שנקשר מאליו: המשנה מדברת דוקא באופן שהדליל נקשר מאליו ברגל התרנגול שאז חייב חצי נזק, אבל אם אדם קשר את הדליל ברגלו חייב הקושר נזק שלם. הגמרא מבינה כעת שמדובר שאדם נתקל בדליל וניזוק וחייב הקושר נזק שלם משום שזהו 'בור'.

נקשר מאליו מאן חייב: כשנקשר מאליו מי חייב לשלם חצי נזק? אם נאמר שבעל הדליל חייב - קשה: כי אם הוא הצניע (= החביא) את הדליל הרי הוא אנוס והוא פטור, ואם הוא לא הצניע אותו הוא פושע ועליו לשלם נזק שלם על ה'בור' שהוא עשה.

אלא חייב בעל תרנגול: אלא מדובר שהוא הצניע את הדליל והתרנגול לקח אותו מתוך הבית שלו, ובעל התרנגול חייב. אך קשה מדוע הוא משלם חצי נזק? הרי הסיבה שהוא לא משלם נזק שלם לכאורה היא בגלל שנאמר ב'בור': "וְכִי יִפְתַּח אִישׁ בּוֹר" דוקא 'איש' ולא בעל חיים - אך אם כן עליו להיות פטור לגמרי ולא לשלם אפילו חצי נזק.

אלא מתניתין: לא מדובר כאן בנזק של 'בור' שנוצר מהדליל, אלא בנזק של 'צרורות' דהיינו שהתרנגול זרק את הדליל ושבר כלים. ולכן הקושר את הדליל פטור כי הוא לא עשה שום נזק, ואילו בעל התרנגול חייב חצי נזק על ההיזק של צרורות.

ודברי רב הונא כלל לא נאמרו על המשנה שלנו, אלא על דליל הפקר שקשור ברגלי תרנגול ונתקל בו אדם וניזוק. שאם הדליל נקשר מאליו ברגלי התרנגול - בעל התרנגול פטור כי כאמור בעל חיים שעשה 'בור' בעליו פטור, ומאיזך לדליל אין בעלים שנוכל לחייב אותם. אבל אם אדם קשר את הדליל בתרנגול - הקושר חייב (כי הוא קנה את הדליל מההפקר ברגע שהגביה אותו מהקרקע) משום 'בור'.

קושיא: משום מאי חייב: מדוע הוא חייב משום בור, והרי התרנגול הוליך את הדליל למקום אחר ושם נתקל בו מישהו וניזוק.

תירוץ: משום בור המתגלגל: כפי שלמדנו לעיל בדף ו' שחייב על כך.

משנה: כיצד השן מועדת?: והתשובה: לאכול את הראוי לה.

אכלה כסות או כלים: זה דבר משונה ונחשב ל'קרן' שמשלם חצי נזק.

אבל ברשות הרבים פטור: על 'שן', כי נאמר בה "וּבְעֵר בְּשִׂדָּה אַחֵר" שדוקא ברשות הניזק חייב. אמנם אם היא נהנתה ממה שאכלה משלם הבעלים את מה שנהנתה.

כיצד משלמת מה שנהנית וכו': יתבאר בגמרא.

הרחבה - רחבה של רשות הרבים.

גמרא: ופרה שאכלה שעורין: כלומר אפילו אם אכלה דבר שאין דרכה בכך, אבל בשעת הדחק שאין לה מה לאכול הוא ראוי לה - חייב נזק שלם. כגון פרה שאכלה שעורים שהם מאכל חמורים, או חמור שאכל כרשינין שהם מאכל פרה, וכן כלב או חזיר שאכלו דבר שראוי להם בשעת הדחק. מה שאין כן אכלה כסות וכלים שאינם ראויים לה כלל.

אמר רב פפא השתא דאמרת וכו': שאם אכלה דבר שראוי על ידי הדחק משלם נזק שלם, אם כן חתול שאכל תמרים או חמור שאכל דג כיון שזה ראוי להם על ידי הדחק משלם נזק שלם.